

In memoriam

Boris Kalin

(Biograd na Moru, 1930. – Zagreb, 2023.)

U srijedu, 13. rujna 2023., u Zagrebu je, u 94. godini života, preminuo Boris Kalin, hrvatski filozof, filozofski pisac i ponajprije profesor filozofije i metodičar nastave filozofije.

Rođen je 17. veljače 1930. godine u Biogradu na Moru. Nakon svršetka gimnazijskog školovanja u Zagrebu, 1949. godine, studirao je filozofiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, gdje je diplomirao 1955. godine. Od 1956. do 1973. godine radio je kao profesor filozofije i sociologije u zagrebačkoj Klasičnoj gimnaziji, s pauzom od pet godina (1968. – 1973.), kada je bio asistent u zagrebačkom Institutu za filozofiju. Od 1973. do 1980. godine radio je kao predavač na Pedagoškoj akademiji u Zagrebu, a od 1972. do 2004. predavao je metodiku nastave filozofije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (od 1980. kao izvanredni, a od 1987. kao redoviti profesor), čak i nakon umirovljenja 1995. godine. Usto je, među ostalim, 1990-ih godina predavao metodiku nastave filozofije i na novoosnovanim Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu.

Doktorirao je, s obzirom na uobičajene tokove akademskih karijera, prilično kasno, u pedesetoj godini života, što zacijelo govori o tome koliko je bio predan praktičnom, odgojno-obrazovnom radu i metodičko-didaktičkim istraživanjima koja ga izravno podržavaju, ne mareći mnogo za akademske stupnjeve i zvanja, titule i počasti. Doktorsku disertaciju pod naslovom *Nastava logike i oblikovanje kritičkog mišljenja* obranio je, dakle, 1980. godine, na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, da bi je objavio 1982. godine kao knjigu *Logika i oblikovanje kritičkog mišljenja*, koja je još i danas, četrdesetak godina kasnije – ili baš danas, kada su svima puna usta »kritičkog mišljenja«, dok su mnogi umovi, nažalost, lišeni kritičkog mišljenja – zanimljiva i korisna, a u ono je vrijeme, očito, bila avangardna. Ne može se u ovom kratkom osvrtu navesti sve Kalinove važne članke i knjige, ali se mora uputiti na to da je on, uz niz monografija, a u raznorodnim publikacijama, objavio brojne tekstove ne samo o metodici nastave filozofije nego i o drugim pitanjima, primjerice, vrijedne priloge o hrvatskoj filozofskoj baštini.

Međutim, Kalinovo je životno djelo, nesumnjivo, *Povijest filozofije (s odabranim tekstovima filozofa)*, gimnazijski, odnosno srednjoškolski udžbenik filozofije koji je od 1973. do 2010. godine objavljen, kod zagrebačke Školske knjige, u 32 izdanja, čemu treba pridodati i dva izdanja znatno revidiranog

udžbenika, pod naslovom *Filozofija: uvod i povijest*, također u Školskoj knjizi, 2014. i 2015. godine. Ukupno, dakle, 34 izdanja udžbenika koji je načas ili trajno ozračio desetke generacija i desetke tisuća ljudi – prije svega u Hrvatskoj, ali i šire (recimo, ovaj je udžbenik bio korišten u mnogim bosanskohercegovačkim školama). Mnogima kojima je srednjoškolska nastava filozofije bila prvi i jedini susret s filozofijom Kalinov je udžbenik bio svijetao prozor u filozofiju, a mnogi su, zahvaljujući njemu, stekli prva znanja o filozofiji, koja su kasnijim studiranjem proširivali i produbljivali, ne zaboravljajući one izvorne, Kalinove nagovore na filozofiju.

Fokusirajući se samo na tu činjenicu, moglo bi se reći da je Boris Kalin – sredinom gotovo ljetnog rujna 2023. godine, kada je on minuo svijetom, i u sunčano-kišni utorak, 19. rujna 2023., kada je (u užem, ali nemalom krugu obitelji, prijatelja i kolega) na zagrebačkom groblju Mirogoj upriličen njegov ispraćaj – otišao suviše tiho s obzirom na njegov značaj za hrvatsku filozofiju i pedagogiju, kao i s obzirom na glasnoću njegova imena. Jer njegova je *Povijest filozofije* prerasla njega samoga: »Kalin« je postao općom imenicom, kao npr. »Klaić« ili, drugdje, »Duden«, »Webster« i »Robert«. Čak i nakon što je, pod pritiskom »duha vremena«, srednjoškolsko-gimnazijski »Kalin« zamijenjen nekim novim udžbenicima filozofije, »Kalin« je ostao i ostat će i nadalje »pojama«, ostao je i ostat će mjerodavan u pogledu uvođenja u filozofiju onih najmlađih, bilo da se mlađi udžbenikopisci kritički distanciraju od Kalinova pristupa ili ga kritički apsorbiraju otvarajući nove horizonte. Tu promjenu paradigmi on je pozorno pratio i još je i u svojoj 88. godini žustro komentirao nove kurikule filozofskih predmeta u srednjim školama.

Upečatljiv će i mjerodavan ostati i njegov »tvrdi« stav da je filozofija *paideia* i da je *paideia* filozofija, te da filozofije nema bez povijesti filozofije, što je jednom formulirao ovako:

»Povijest svake pojedine zasebne znanosti, baš kao i povijest tehnike, pokazuje napredak koji se očituje u povećanju nesumnjivih rezultata i prevladavanju zabluda. Zato se te znanosti i tehnika u svojoj suvremenoj provedbi i nastojanju ne moraju osvrtni na svoju povijest (jer stare teorije zastarijevaju), pa se mogu zadovoljiti samo poznavanjem konačnih dostignuća, od kojih onda idu dalje. [...] U filozofiji, naprotiv, nema pozitivnih rezultata u onom smislu u kojem ih nalazimo u egzaktnim prirodnim znanostima, primjerice, u kemiji, fizici i drugdje, a nema ni krajnjih 'zabluda' zauvijek odbačenih i nezanimljivih teza koje bi se mogle zaboraviti. U povijesti su filozofije i 'zablude' vrlo poučne; može se čak reći da su u njoj velike zablude bitnije od malih istina. Filozofija uvijek iznova postavlja 'ista' neriješena pitanja, uvijek istu 'mučnu prastaru zagonetku postojanja'. Ali se u tom ponavljanju problema i rješenja pokazuje neizbježnost, a tako i nužnost i opravdanje filozofije. U povijesti filozofije svakako postoji razvoj, ali kao i u umjetnosti, u njoj nema takve vrste progresa da bi vremenski kasnija očitovanja duha prevladala ranija (stara) kao zastarjela.«

Boris Kalin zasigurno će ostati, kao što je i dosad bio, *legendaran*. No ne sumnjam da će i u pisanoj povijesti hrvatske filozofije biti pamćen i aktualiziran još dugo, zapravo zauvijek, sve dok hrvatske filozofije i filozofije uopće bude, odnosno dok bude svijesti o važnosti filozofski fundiranog odgojno-obrazovnog rada i svijesti o važnosti povijesti filozofije za filozofiju.

Uza sve već navedene zasluge Borisa Kalina, valja također reći da je on umnogome zadužio Hrvatsko filozofsko društvo. Nije bio samo sudionik i organizator različitih skupova Društva, niti samo član uredništava i savjeta časopisa koje izdaje Društvo (naravno, i autor priloga u njima), nego je bio i jedan od osnivača Hrvatskog filozofskog društva 1957. godine, član prvog Upravnog odbora Društva (s funkcijom blagajnika), a da se i ne govori o njegovim pionirskim i kasnije postojanim naporima oko ustanovljavanja, nje-

govanja i unapređenja filozofskog obrazovanja, osobito u srednjim školama, odnosno gimnazijama.

Uvjeren sam da će se većina onih koji su imali priliku da surađuju s profesorom Kalinom, da se druže s njime i da uče od njega, prisjećati s radošću njegovog lika i djela ne samo zbog predavački i spisateljski osvjedochenog posredovanja važnih filozofsko-pedagoških znanja i vještina nego, u istoj mjeri, i zbog njegove elegancije u držanju (podcrtane neizostavnom leptir-mašnom!) i pažljivosti u međuljudskom ophođenju, što su osobito primjećivali mlađi znanstvenici i profesori, kao i sveučilišni i gimnazijski učenici, a to nije slučajno, jer cijeli je njegov znanstveno-stručni, pa i životni angažman bio usmjeren ponajprije prema njima.

Hrvoje Jurić